

Йордан Йовков

Баладжа

Баладжа е на петнайсет километра от Добрич. Оттука започва същинската Добруджанска степ.

Под необятния купол на небето ниският хоризонт затваря грамаден диск, върху който блещи златото на узрелите ниви. Една бяла линия, обтегната като конец, пресича жълтото поле – това е шосето Добрич – Варна.

Някога, преди да се построи железопътната линия, по това шосе имаше голямо движение и някакъв особен идиличен живот. Цели кервани коля непрекъснато вървяха в една или друга посока. Пътниците пътуваха с файтони. Това е, както навсякъде, но даже съсловието на добришките файтонджии имаше това богатство и оригинален колорит, който изобщо отличаваше живота в Добруджа. Тия хора приемаха да карат само великолепни коне. Печалбата беше на второ място и занятието за тях преди всичко беше увлечение и страст. Защото в тоя край слабостта към хубавите коне не е чужда на това чувство, което и в най-културните страни чрез спорта е превърнато в същински култ.

Файтоните и колата, които някога пътуваха по шосето, оставиха едни от най-живописните картини от миналото на тоя край. Богатството, амбицията и надпреварването обличаха действителната нужда с баснословен блясък и лукс: явяваха се коне, които можеха да се впрегнат и в царска колесница, красиви и силни животни, облагородени от нежните грижи и любовта към тях. Трябваше да се чуди човек на тия разкошни и фантастични сбруи, обкичени с металически копчета, с пискюли и ленти, на разноцветните ширити, вплетени в гривите и опашките на конете, после дългите и тежки плетеници със звънци – тия звънци, които в ритмичните и звънки удари на копитата размиваха весели и пеещи звукове, като че наред с файтона в лятната мараня се носеше песента на шарци.

По тоя път имаше две станции, където пътниците неминуемо трябваше да се отбият: Саръгьол и Баладжа. Ханът в Баладжа привличаше с хладната сянка на старите си акции. Тук можеше добре да се похапне и да се отдъхне от жегата. Но забележителен беше и съдържателят на хана. И той също като клиентите си – файтонджиите – туряше някакво лично удоволствие над материалните интереси. Той имаше голям чифлик в Баладжа, цели стада добитък и овце и тоя хан надали можеше да прибави нещо към богатството му. Сякаш той беше го построил само да може да се любува на пъстрото и шумно движение по шосето.

Вътре, в широката стая на кръчмата, той седеше на издигнат турски диван, с килими и възглавници. Беше вече стар човек, но още здрав,

твърде запазен, бялата коса и неотскоро бръсната брада се белееха около червеното и едро лице, като острите игли на скреж. Той приказваше малко и рядко някой се виждаше при него. Седеше си обикновено сам, с ПОДБИТИ нозе под себе си, в неподвижна и вкаменена поза, която напомниме някой истукан на Буда. Тютюневият дим рисуваше кръгове около лицето му и кафето в голяма турска чаша всякога стоеше пред него. Но старецът често поглеждаше през прозореца. Изглеждаше, че движението по пътя и гостите някак интимно и своеобразно го забавляват.

Ония пътници, които веднъж бяха минали оттука и след няколко години случаят отново ги доведеше в Баладжа, намираха стареца в нищо неизменен – в същата поза и на същия диван. А сам той много нещо беше видял от прозореца си. Минаваха всякакви хора, млади и стари, богати търговци, ученици, чети жетвари. Сватбари понякога пееха и танцуваха в градината, понякога пък бавно се приближаваше към хана някоя кола, в която имаше ковчег, обвит с черен креп, и жени, които плачеха. Животът показваше многостранното си лице пред прозореца на стареца. Но над всичко – едно се чувствуваше най-силно: в тая артерия, която свързваше двата града, биеше здравият пулс на един богат и цветущ край.

Прекараха железопътната линия и движението по шосето почти спря. Все пак сегиз-тогиз старецът виждаше нещо от прозореца си, което го различаваше. Един есенен ден той видя и тия млади и буйни полкове, които заминаха на юг. Викаха ура, свиреха музика и посред жълтите стърнища шосето почерня от живия поток на хилядите войници и кола. После всичко утихна и над полето остана само лека мъгла от бял прах.

Шосето отново опустя. Не минаваха вече файтоните с хубави коне, нямаше весели пътници. Но старецът не се отчайваше. Той беше вече доста стар и очакваше едно: да се върнат войниците, които беше видял да заминават.

Но те се забавиха твърде много. И вместо тях дойдоха други. Това бяха чужденци, нахални и груби, пияна шайка, която изпълни хана, викаше, ругаше, искаше само да яде и да пие. Старецът даде всичко. Сам той запази неподвижната си поза на дивана, по-строг и по-вкаменен, подобно на ония беловласи сенатори на Рим, които готите бяха взели за каменни статуи.

Най-после се върнаха и те – българските войници. Но това беше едно от най-тежките зрелища, които старецът беше видял от прозореца си. Ония, които бяха обходили толкова бойни полета и бяха само побеждавали, тук, щом прекрачеха някаква нова граница, която никой не знаеше

защо и кой беше поставил – тия хора, които се биха, за да освобождават, сами влизаха тука като роби. Но те бяха горди и силни и в нещастията си. Униформите бяха изпокъсани и кални, по телата си имаха незаздравели рани, но гърдите бяха окичени с кръстове и очите, които бяха виждали смъртта – гледаха открито и спокойно. Но в тия очи гореше и някакъв скрит, зловещ огън. Румънските войници конвоираха неволните пленници, въртяха се около тях, дъвчеха нещо, предизвикателни и груби. Те знаеха, че лъвът е в клетката, и уверени в безсилието му, можеха да го дразнят и да му показват нажежено желязо.

Това ставаше при Баладжа.

При същото това село румънските войски бяха разбити още в първите дни на войната. Преди бягството си те запалиха селото, убиха жени и деца. Не зная дали старият съдържател на хана е между живите. Може би съдбата го е пощадила, когато още веднъж е завъртяла пред прозореца му колелото на събитията. Може би той е бил пак на дивана си, когато под него е блеснал ножът и се е показала кафявата униформа на първия български войник. Верен на навика си, старецът не е променил неподвижната си поза. Но неговият поглед е гледал навън: тоя поглед, когато в очите сякаш се събира цялата душа, ликуваща и щастлива.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов или екип на abc дизайн

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7922>]